ڕەخنە لە بەرنامەی گۆتا

کــارل مــارکــس

وەرگێڕانی لە ئەلمانیەوە بۆ کوردی
سەلام عبدوڵا

بۆ یەکەم جار لە ساڵی ٢٠٠٤ وەرگێڕدراوە

تێبینییەکان لەمەڕ بەرنامەی
پارتی کرێکارانی ئەڵمانیا

بەشی یەکەم

١- کار سەرچاوەی گشت سەروەت و رۆشنبیرییەکەو، لەبەر ئەوەی کاری سوودبەخش، تەنها لە ناوو بە ڕێگای کۆمەڵگەوە دەگونجێ، ئەوا هەموو مایەی کار، بەبێ داشکاندن و بە مافی یەکسانەوە، موڵکی هەموو ئەندامەکانی کۆمەڵگەیە

بەشی یەکەمی پەرەگرافەکە: "کار سەرچاوەی گشت سەروەت رۆشنبیرییەکە."
کار سەرچاوەی هەموو سەروەت نییە. سرووشت سەرچاوەی بەهای بەکاربردنە(رێک لەمەوە، سەروەتی ماددی پێکدێت!)وەک کار، کە بە خودی خۆی، هیچیتر نییە، جگە لە ڕوخساری هێزێکی سرووشتی، واتە هێزی کاری مرۆیی. ئەو دێڕەی سەرەوە، لە هەموو کتێبەکانی ئەلفوبێدا دەیبیننەوەو درووست نییە، تەنها بەقەت ئەو واتایە کە کار لەگەل هەبوونی ئامرازو کەرەستەی گونجاودا، بەرێوەوە دەچێ. بەڵام نابێ لە بەرنامەیەکی سۆسیالیستیدا ئەو جۆرە دەربڕین ڕستە بۆرژوازییانەی تێدا هەبێ کە بێدەنگی دەکەن لەمەڕ ئەو مەرجانە وا تەنها بەخۆیان دەتوانن واتایەکی پێ ببەخشن .
کاری مرۆڤ نابێ بە سەرچاوەی بەها بەکاربردەکان و لەپاشانیشدا بە سەرچاوەی سەروەت، تەنها بەمەرجێک، هەر لە سەرەتاوەوە، لە ئاستی سرووشتدا، وەک خاوەن موڵک ڕەفتار بکا، لە ئاست ئەم یەکەم سەرچاوەیەی هەموو ئامرازو کەرەستەکانی کار، بە مەرجێک، وا مامەلەی لەگەلدا بکا، وەک بڵێی موڵکی خۆیەتی .
بۆرژواکان هۆی زۆر باشیان بەدەستەوەیە، هێزی خولقێنەری بانسرووشتی بە کار بدەن. سەرئەنجامی ئەوەی کە سرووشت مەرجی کارکردنە؛ هەر مرۆڤێ، کە هیچ موڵکاتییەکی نەبێ جگە لەهێزی بازووی، لەهەموو بارودۆخە کۆمەڵایەتی و رۆشنبیرییەکاندا، دەبێ ببێ بە کۆیلەی ئەوانەی دەستیان بەسەر مەرجە مادییەکانی کار ڕاگرتووەو تەنها بە مۆڵەتی ئەواندا دەتوانێ کار بکا، کەواتە تەنها بە مۆڵەتی ئەواندا، دەتوانێ بژێ .
با ئێستا گەڕێین لەو رستەیە کە ئاماژەمان پێکرد، هەروا، هەڵەکەی، هەرچییەکیش بێ، ئایا مرۆڤ چاوەڕوانی چ ئەنجامێگیرییەکی لێ دەکا؟ پێدەچێت ئەمەی خوارەوە: ((کاتێ کار سەرچاوەی گشت

سەروەتێکە، ئەوا هیچ مرۆڤێک لە کۆمەڵگە، ئەگەر خاوەن بەرهەمی کارکردن نەبێ، ناتوانێ ببێ بەخاوەن سەروەت وسامان. کەواتە ئەگەر ئەو مرۆڤە بەخۆی کار نەکات، ئەوا لەسەر حیسابی کاری غەیرە دەژآء ڕۆشنبیرییەکەیشی لەسەر حیسابی کاری غەیرە وەردەگرێ)).
لە بری ئەم ئەنجامگیرییەدا، رستەیەکی تر بەڕێگای دەربڕینی ((کاتێ))، بۆ ڕستەی یەکەم زیادەکەن، تا لە ڕستەی دووهەمدا، نەک لە یەکەمەکە، سەرئەنجامێک وەربگرن.
بەشی دووهەمی پەرەگرافەکە: ((کاری سوودبەخش، تەنها لەناوو بەڕێگای کۆمەڵگەوە دەگونجێ))
بەگوێرەی یەکەم ڕستەکە، کار سەرچاوەی گشت سەروەت و ڕۆشنبیرییە،و لەپاشانیشدا، ناکرێ هیچ کۆمەڵگەیەکیش بە بێ کارکردن هەبێ. بەڵام ئەوەتا پێچەوانەکەیمان پێدەڵێن، کاری ((سوودبەخش)) بەبێ کۆمەڵگە نەگونجاوە.
بەم شێوەیە، دەکرێ ئەوەش بگوترێ کە تەنها لەناو کۆمەڵکەدا، کاری زیانبەخش و تەنانەت کاری زیانبەخشء ئەوەی بۆ کۆمەڵگەش زیانبەخشە، ببێ بە لقێک لە لقەکانی پیشەسازی، و تەنها لەناو کۆمەڵگەدا مرۆڤ دەتوانێ بەبێ کارکردن بژێ...هتد، واتە بەکورتییەکەی هەموو نووسنەکانی ڕۆسۆ کۆپی بکرێت.
ئەدی کاری ((سوودبەخش)) چییە؟ ئەوە هیچی تر نییە تەنها ئەو کارە نەبێ کە سەرئەنجامی سوودبەخشی خواستراو دەدا. دڕندەیەک-مرۆڤ دڕندە بوو پاش ئەوەی لە مەیموونی گەڕا-ئاژەڵێک بە بەرد دەکوژێ یا بەروبوومێک کۆدەکاتەوە...هتد، کاری ((سوودبەخش))دەکا .
سێهەم: ئەنجامگیرییەکە: ((و، کاتێ کاری سوودبەخش، تەنها لە ناو وبە ڕێگای کۆمەڵگەوە دەگونجێ، ئەوا هەموو مایەی کار، بەبێ داشکاندن و بە مافی یەکسانەوە، موڵکی هەموو ئەندامەکانی کۆمەڵگەیە)) .

ئای لەو سەرئەنجامە زەریفە!کاتێ کاری سوودبەخش، تەنها لەناوو بەڕێگای کۆمەڵگەوە دەگونجێ، مایەی کار دەبێ بە موڵکی کۆمەڵگە- و تاکی کرێکار تەنها ئەوەندەی بەردەکەوێت، کە پێویست پێ نابێت تا"مەرجەکانی" کار و کومەڵگەی پێڕابگیرێ. .
لەڕاستیدا، ئەم ڕستەیە لە هەموو سەردەمێکیشدا لە لایەن هەموو ئەوانەی بەرگری لەهەر سیستێمێکی کۆمەڵایەتی باویان کردووە، بەڕەوا زانیوە. یەکەمجار، بەرپەرچی ئیدعایەکانی حکومەت و هەموو ئەوانەی پێوەوە بەستراون، دەداتەوە، چونکە وەک دەڵێن، حکومەت ئامێری کۆمەڵگایە بۆ پاراستنی سیستێمی کۆمەڵایەتی، لەپاشانیشدا، داواکارییەکانی هەموو جۆرەکانی موڵکایەتی تایبەت دەداتەوە، لەبەر ئەوەی چەندین جۆری موڵکایەتی تایبەت، هەر هەموویان وەک دەڵێن، بنەمای کۆمەڵگەیە...هتد وبەم شێوەیە، دەکرێ هەموو ئەو ڕستە بەتاڵانە، سەروخوار بکرآو هەر کەسێک بە ئارەزووی خۆی شیتەڵیان بکات.

لەنێوان بەشی یەکەم و بەشی دووهەمی ئەو دوو پەرەگرافە، هیچ پەیوەندییەکی لۆژیکی نییە، تەنها ئەگەر بەم شێوەیە دایڕێژین: **سەرچاوەی سەروەت و ڕۆشنبیری تەنها کارە وەک کارێکی کۆمەڵایەتی، یا، بە دەربڕینێکی تر کە هەمان واتا دەدات لەناو و بەڕێگای کۆمەڵگەوە.**
ئەم ڕستەیە بەبێ هیچ مشتومڕێک درووستە، چونکە ئەگەر کاری تاکەکان (ئەگەر گریمانەی بوونی مەرجە ماددییەکانی بکەین) ، بەهای بەکاربردنیش درووست بکا، ناتوانێ نە سەروەت و نە ڕۆشنبیری درووست بکات.
بەڵام ڕستەکەی تریش بەهەمان شێوە دووستە: ((چەندە کار پەرە بسێنێ و بەڕێگایەوە ببێ بە سەچاوەی سەروەتء کلتوور، ئەوەندە هەژاری و لانەوازی کرێکار و سەروەت و کلتوریش بۆ ئەوانەی کارناکەن، پەرەدەستێنێ))
ئەوە یاسای هەموو مێژووە تاکو ئێستا. لەبری ئەوەی ڕستەو دەربڕینی گشتی لەبارەی((کار))و ((کۆمەڵگە))بکەن، دەبوو لێرەدا بەوردی بیسەلمێنن، چۆن لە کۆمەڵگەی سەرمایەداری ئێستادا، ئەو مەرجە ماددییانەو مەرجەکانی تر درووستبوون کە وا لە کرێکاران دەکەن قودرەتمەند و ناچاردەکەن، هەموو نەفرەتە مێژووییەکان، سەرکوتء وردوخاش بکەن.
بەڵام لەڕاستیدا، هەموو شێوازو ناوەڕۆکی هەڵەی ئەو پەرەگرافەی لەوێدا هاتووە، بۆ ئەوەیە، دارشتنی لاساڵی((مایەی کار بەبێ داشکاندن))وەک درووشمێک لەسەر ئاڵای حیزب بنووسرێ. من لەپاشاندا دەگەڕێمەوە بۆ باسکردنی((مایەی کار))و((مافی یەکسان))...هتد، چونکە هەمان شت تا ڕادەیەک بەشێوەیەکیتر دووبارەدەبێتەوە.

٢ - (لە کۆمەڵگەی ئیمرۆماندا، ئامرازەکانی کار، مونۆپۆلی چینی سەرمایەدارانەو هەر ئەمەش مەرجی پاشکۆیەتی چینی کرێکارە و هۆکاری هەموو شێوەکانی کوڵەواری ملهوڕییەکانە).
ئەم پەرەگرافە کە لە دەستووری ئینتەرناسیونالیزمەوە وەرگیراوە، بەم بڵاوکردنە((چاککراوە))یە هەڵەیە. لە کۆمەڵگەی ئێستاماندا، ئامرازەکانی کار مونۆپۆلی موڵکدارە عەقارییەکانە(تەنانەت مۆنۆپۆلی موڵکایەتی عەقاریی، بنچینەی مۆنۆپۆلی سەرمایە)و سەرمایەدارەکانە. دەستووری ئینتەرناسیونال لە ڕستەی ئاماژەپێکراویدا نە هێما بۆ چینی مۆنۆپۆلیستی یەکەم و نە دووهەمیشدا کردووە، بەڵکو هێمای کردووە بۆ((مۆنۆپۆلکردنی ئامرازەکانی کار، واتە سەرچاوەکانی ژیان)). خستنەپاڵی دوو ووشەی((سەرچاوەکانی ژیان)) بەتێروتەسەلی پیشانیدەدا کە زەمین لە ڕیزی ئامرازەکانی کارکردندا داناوە.
ئەو چاککارییە لەبەر ئەوە کراوە، چونکە لاسال لەبەر چەند هۆیەک کە ئێستا لەلای هەمووانەوە ئاشکرایە، تەنها هێرشی بردووە بۆ چینی سەرمایەدار، نەک موڵکدارە عەقارییەکان. لە ئەنگلستاندا، سەرمایەدار تەنانەت نابێ بە خاوەنی ئەو زەمینەش کە کارگەکەیی لەسەر دامەزراندووە.

٣- رزگارکردنی کار پێویستی به بەرزکردنەوەی ئامرازەکانی کارە بۆ ئاستی موڵکایەتی هەموو کۆمەڵگەو ڕێکخستنی هەموو کار، بەشێوەیەکی هەرەوەزی لەگەڵ دابەشکردنێکی یەکسانی مایەی کار" "بەرزکردنەوەی ئامرازەکانی کار بۆ ئاستی موڵکایەتی هەموو کۆمەڵگە" (!)پێدەچێ واتاکەی ئەمە بێ "گۆڕینی بۆ موڵکایەتی هەموو کۆمەڵگە."

مەبەستیان لە((مایەی کار))چییە؟ ئایا مەبەستیان بەرهەمی کارە یا بەهاکەی؟ ئەگەر مەبەستیان بەهاکەی بێ، ئایا مەبەستیان بەهای گشتیی بەرهەمەکەیە یان تەنها ئەو بەشە لە بەها کە کار خستویەتییە پاڵی بەهای ئامرازە بەکاربردەکانی بەرهەمهێنان؟

((مایەی کار)) دەربڕینێکە لە هزرێکی نارەوشن کە لاسال لەبری چمکگەلی ئابووریستی ڕووندا، بەکاریهێناوە. ئەدی((دابەشکردنی)) یەکسان مانای چییە؟

ئایا بۆرژواکان ئیدعاناکەن کەوا دابەشکردنی ئێستاکە((یەکسانە))؟ وەهەر وایشە، ئایا دابەشکردنی ئێستا، تاقە دابەشکردنی((یەکسان))نییە لەسەر بیناغەی ئێستای شێوازی بەرهەمهێنان؟ ئایا پەیوەندییە ئابوورییەکان چەمگە یاساییەکان ڕێکیدەخەن یان مەسەلەکە بەپێچەوانەوەیە، پەیوەندییە یاساییەکان لە پەیوەندییە ئابوورییەکانەوە سەرهەڵدەدەن؟ ئەوە نییە هەڵگرانی ڕێبازە سۆسیالیستە جیاوازەکان، زۆرترین بۆچوونی جیاوازیان هەیە لەبارەی دابەشکردنی ((یەکسان))؟

بۆ ئەوەی لێرەدا مەبەست لەم دوو ووشەیە((دابەشکردنی یەکسان)) تێبگەین، دەبێ پەرەگرافی یەکەم، لەگەڵ پەرەگرافی سێهەم، بەراورد بکەین. پەرەگرافی سێهەم گریمانەی کۆمەڵگایەک دەکا((تێدا ئامرازەکانی بەرهەمهێنان، موڵکی هەموو کۆمەڵگایەو سەجەمی کاریش بەشێوەی هەرەوەزی ڕێکدەخرێت)).

((هەموو ئەندامانی کۆمەڵگە))؟ بەوانەیشەوە کە کار ناکەن؟ ئەدی ئەوسا((مایەی کار بە بێ داشکاندن))چی لێ هات؟ تەنها ئەندامە کارگەرەکانی کۆمەڵگە؟ ئەدی((مافی یەکسان))ی هەموو ئەندامانی کۆمەڵگە چی لێ هات؟

ئەرێ((هەموو ئەندامانی کۆمەڵگە))و((مافی یەکسان))تەنها دوو ووشەی پەتین. بەڵام کاکڵەکەی پێکهاتووە لەوەی کە لەم کۆمەڵگە کۆمونیستییەدا، دەبێ هەر کرێکارێک((مایەی کار بەبێ داشکاندن))ی لاسالی وەربگرێ.

ئەوجا ووشەی((مایەی کار)) وەردەگرین بە مانای بەرهەمی کار، ئەوا مایەی کاری هەرەوەزی، بەرهەمی سەرجەم بەرهەمهێنانی کۆمەلایەتییە.

ئەمێستا، دەبێ ئەمانەی خوارەوەیان لێ داشکێنین :

یەکەم: خەرج بۆ چاکردکردنی ئامرازە بەکاربراوەکانی بەرهەمهێنان.

دووهەم: بەشێکی سەربار بۆ بەرفراوانکردنی بەرهەمهێنان.

سێهەم: ماڵگەلێ بۆ یەدەک یا دابینکردنی کاروباری فریاگوزاریو کارەساتە سرووشتییەکان، ...هتد

ئەم داشکاندنانە لە((مایەی کار بەبێ داشکاندن))، پێداویستگەلێکی ئابوورین و، بڕەکەی بە گوێرەی ئامرازو هێزە لەبەردەستەکاندا، دیاریدەکرێن و هەندێ جاریش، بەڕێگەی گریمانەی ژمێریارییانەوە دیاریدەکرێن، بەڵام بەهیچ شێوەیەک، دادوەرانەوە هەڵناسەنگێ.
بەشێکی تر لەو بەرهەمە گشتییە، دەمێنێتەوە کە خزمەت بە ئامرازەکانی بەکاربردن دەکا. پێش ئەوەی دەستبکرێ بە دابەشکردنی بەسەر تاکەکان، ئەمانەی خوارەوەیشی لێ دادەشکێندرێ :

یەکەم- خەرجی بەڕێوەبەردنی گشتی کە پەیوەندی ڕاستەوخۆیان لەگەڵ بەرهەمهێناندا نییە .

ئەم بەشە، لە بەراوردکردن لە گەل کۆمەڵگەی ئێستادا، دەستبەجێ بۆ بوارە زۆر بایەخدارەکان تەرخان دەکرێ و بەهەمان ئەندازە بەقەت گەشەسەندنی کۆمەڵگەی نوێدا کەمدەبێتەوە.

دووهەم- ئەوەی بۆ پڕکردنی پێداویستە هاوبەشەکانی کۆمەڵکە ئامادەکراوە وەک قوتابخانە و دەزگای تەندرووستی...هتد.
ئەم بەشە دەستبەجێ زۆر زیاددەکات لە بەراوردکردنی لەگەل کۆمەڵگەی ئێستاو بە قەت گەشەسەندنی کۆمەڵگای نوێدا، گەشەدەکات.

سێهەم- ماڵی پێویست بۆ هاریکاری ئەوانەی ناتوانن کار بکەن...هتد، بەکورتییەکەی، ئەوەی ئەمڕۆ بەڕەسمی ناوی فریاکەوتنی هەژارانە .
ئەوجا ئێستا دەگەین بە((دابەشکردن))کە بەرنامەکە لەژێر کارتێکردنەکانی(لاسال)دا، مەبەستییەتی، و بەشێوەیەکی بەرتەسک، واتە بۆ ئەم بەشە، لە شتی بەکاربردن کە بەشێوەیەکی تاکانە لەنێو بەرهەمهێنەرانی کۆمەڵگە، دابەشدەکرێن.
((مایەی کار بەبێ داشکاندن)) بەشێوەیەکی ناهەستیارانە، گۆڕا بۆ((مایەی داشکاو))، وسەرباری ئەوەی لە بەرهەمهێنەر وەک تاک وەردەگیرێت، سەرلەنوی، بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ، وەک ئەندامێکی کۆمەڵگە، بە سوودبەخش بۆی دەگەڕێتەوە.
وەک چۆن دەربڕینی ((مایەی کار بەبێ داشکاندن)) وون بوو، ئێستا دەربڕینی ((مایەی کار))یش بەگشتی وون دەبێ. لەناو کۆمەڵگەیەکدا لەسەر هەرەوەزی و موڵکایەتی گشتی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان، دامەزرابێ، بەرهەمهێنەران، بەرهەمەکانیان ناگۆڕنەوە؛ بەهەمان شێوەشدا، ڕەنجی کاری بەکارهێنراو، لەسەر بەرهەمەکان وەک بەهای ئەو بەرهەمانە دەرناکەون، وەک ئاکارێکی ماددیانەی ئەم بەرهەمانە، بەپێچەوانەی کۆمەڵگەی سەرمایەداری، تاکەکان چیتر بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ کار ناکەن، بەڵکو ڕاستەوخۆ وەک بەشێک لە سەرجەمی کاردا، بوونیان هەیە. هەرئەوها، ووشەی ((مایەی کار)) بەهۆی دووگانەگی واتاکەی، تەنانەت لە ڕۆژگاری ئیمڕۆژماندا، ناتوانێ خۆی لەبەردەم ڕەخنە ڕابگرێ و هەموو مانایەک، لەدەستدەدا.
ئەوەی لێرەدا ڕووبەڕوومان دەبێتەوە، کۆمەڵگای کۆمونیستییە، بەڵام نەک وەک ئەوەی لەسەر بنەما تایبەتییەکەی خۆی گەشەی کردبێ، بەڵکو بەپێچەوانەوە، وەک کۆمەڵگەیەک بە تازەگی لە هەناوی کۆمەڵگەی سەرمایەداری دەرچووە، واتە کۆمەڵگەیەک کە هێشتا لە هەموو لایەنە ئابووری، ڕەوشت

و هزردا، مۆرکی ئەو کۆمەڵگە کۆنەیە هەڵگرتووە. بەرهەمهێنەر بە شێوەیەکی تاکانە-پاش هەموو داشکاندنەکان-کە تەریبە بەوەی بە کۆمەڵگە پێشکەشکردووە، وەردەگرێتەوە. ئەوەی بە کۆمەڵگەی پێشکەشکردووە، بەشی تاکی خۆیەتی لە کارکردن. بۆ نموونە، ڕۆژی کاری کۆمەڵایەتی، هەموو کاتژمێرەکانی کاری تاکانەکان پێکدەهێنی و کاتی کاری تاکەکان کە هەر بەرهەمهێنەرێک خەرجیکردووە، ئەو بەشەیە کە لە ڕۆژی کاری کۆمەڵایەتی پێشکەشیکردووە؛ بەشێکە کە لەم کارە بەشداری تێداکردووە. کارگەر لە کۆمەڵگەوە پشتگیرییەک وەردەگرێ کە دەیسەلمێنێت هەندێکی دیاریکراو لە کارکردن(پاش داشکاندنی کاری خەرجکراو لەپێناو سەندووقی کۆمەڵایەتی)بەم بەڵگەیەوە، لە داکراوی کۆمەڵایەتی بڕێک لە شتی بەکاربردن وەردەگرێ کە بە قەت کارەکەی، شیاوییەتی. بەو شێوەیە، هەمان ئەو بەشی کارکردنە کە بەشێوەیەکی دیاریکراو بە کۆمەڵگەی پێشکەشکردووە، بەشێوەیەکی تر لە کۆمەڵگە وەردەگرێتەوە.

ئەوها، هێشتا لێرەشدا مافی یەکسانی وەک پرەنسیپ، مافێکی بۆرژوازییانەیە، سەرەڕای ئەوەی پرەنسیپ و جێبەجێکردن عەمەلی ململانی ناکەن، لەکاتێکدا گۆڕینی بەها هاوسەنگەکان لە سێبەری گۆڕینی کاڵاکاندا تەنها بە وێنەیەکی ناوەندییانە ئەنجامدەدرێ، بەڵام نەک لەهەر بارودۆخێکدا.

سەربارى ئەم پێشکەوتنە، مافی یەکسان هێشتا هەر لەچوارچێوەی سنووری بۆرژوازیدا بە بەرتەسکی دەمێنێتەوە. مافی بەرهەمهێنەر لەگەل ڕەنجی کارکردنەکەیدا، تەریبەو، لێرەش یەکسانی بەوە ڕووندەبێتەوە کە کارکردن، یەکانییەکی هاوبەش بۆ پێواندن وەردەگرێ .

بەڵام ڕەنگە تاکێک لە ئاستی لەش یا هزردا لە تاکێکی تر بەتواناتر بێ، کەواتە لەهەمان کاتدا، بڕێک یا کاتێکی زیاتر پێشکەش دەکا؛ بەڵام بۆ ئەوەی کار بکرێ بە پێوەر، دەبێ بە ماوە یا سەختییەکەی دیاری بکرێت، دەنا ناتوانێ ببێ بە یەکەیەک بۆ پێواندن. ئەو مافی یەکسانییە، نایەکسانییە لە بەرامبەر کارێکی نایەکسان و، داننانێ بە هیچ جیاوازییەکی چینایەتیدا، چونکە هەر کەسێک، وەک ئەوانیتر تەنها کارگەرە، بەڵام بە ئاشکرا دان دەنێ بە نایەکسانی داهێنانی تاکەکان و لەپاشاندا بە لێوەشاوەیی بەرهەمهێنەرانە وەک ئەمتیازگەلێکی سرووشتی. کەواتە وەک ناوەڕۆک، مافێکە، وەک هەر مافێکیتر، لەسەر نایەکسانی ڕاوەستاوە. ماف، بە حوکمی سرووشتەکەی تەنها لە بەکارهێنانی هەمان یەکەی پێواندن دەردەکەوێ؛ بەڵام تاکە نایەکسانەکان(هەرگیز نابن بە تاکی تایبەتمەند ئەگەر نایەکسان نەبن)ناکرێ بە گوێرەی یەکەی هابەش، بپێورێن، تەنها بەقەت ئەوەی کە بە هەمان تێڕوانین دەبینرێن، تەنها بەقەت تێڕوانینیان لە یەک سوچی دیاریکراودا. بۆ نموونە لە حاڵەتێکی دیاریکراودا کە تەنها وەک کرێکارێک دەبینرێن، نەک زیاترو بە وێنەیەکی سەربەخۆ لە هەموو شتەکانیترە. پاشان: ڕەنگە کرێکارێک ئەزدواجی کردبێ، ئەویتر سەڵتە، ڕەنگە پیاوێک زارۆکی زیاتر هەبێ لە پیاوێکیتر....هتد و هەروا، لەبەرامبەر کارکردنی یەکسان و لەپاشاندا لەگەل سوودبەخشی یەکسان لە سەندووقی کۆمەڵایەتی بۆ بەکاربردن، بە کردەوە یەکێکیان لەویتر زیاتر وەردەگرآو یەکێکیان دەوڵەمەندتر دەردەکەوێ...هتد، بۆ ئەوەی خۆمان لەو بارودۆخە خراپە لابدەین، نابێ ماف یەکسان بێ بەڵکو دەبێ نایەکسان بێ.

بەڵام ئەو بارودۆخە خراپانە، لە یەکەم قۆناغی کۆمەڵگەی کۆمونیستیدا، هەر دێنە پێشآ، وەک چۆن لەپاش ژانێکی درێژو دژواردا، لە هەناوی کۆمەڵگای سەرمایەدارییەوە دەردەچی. هەرگیز ناکرێ ماف لە ئاستێکی بەرزتر بێ لە سیستێمی ئابووری ولە پلەی ئەو شارستانییەتە کلتوورییە کە شیاوی ئەو سیستێمەیە.
لە بارودۆخی باڵای کۆمەڵگەی کۆمونیستی، پاش ئەوەی ژێردەستی سەرشۆڕانەی تاکەکان لە دابەشکردنی کارو لەتەکیدا ناکۆکی لەنێوان کاری هزری و جەستەیی لەناودەچن و پاش ئەوەی کارکردن نەک تەنها بە وەسیلەیەک بۆ بژێوی، بەڵکو دەبێ بە خودی یەکەمین پێداویستی ژیان؛ کاتێ هێزی بەرهەمهێنان لەگەڵ گەشەکردنی تاکەکان گەشەونما دەکاو هەموو سەرچاوەکانی سەروەتی گشتی بەزۆروزەبەنی هەڵدەقووڵێن، تەنها ئەو کاتە لەتوانا دەبێ سەرتاپای ئاسۆی تەسکی مافی بۆرژوازی ببەزێنرێ و کۆمەڵگەیش دەتوانێ لەسەر ئاڵاکەی بنووسێ: هەرکەسێک بە گوێرەی لێوەشاوەیی، هەرکەسێک بە گوێرەی پێویستی!
من لەلایەکەوە، بەشێوەیەکی تایبەت بە بەرفرەوانی باسی((مایەی کاری بێ داشکاندن))م کردو لەولاوەوە باسی((مافی یەکسان))و((دابەشکردنی یەکسان))، بۆ ئەوەی، لەلایەکەوە پیشانیبدەم، چ تاوانێکی گەورە دەکرێ؛ لەلایەکیترەوە کاتێ دەیانەوێ سەرلەنوێ تێگەیشتنگەلێ بەسەر حزبمان بسەپێنن، کە بڕواگەلێکی وەشککەوتتون، لە قۆناغێکدا هەندێ مانایان هەبوو، بەڵام ئیمڕۆ، جگە لە دێڕگەلێکی سواوو ناهەق نەبێ، هیچیان لێ نەماوە، لە لایەکی ترەوە، دەیانەوێ ئەو تێڕوانینە واقیعییە بشێوێنن کە ڕەنجێکی زۆر درا بۆ بڵاوکردنی لە ناو حیزب وبە قووڵی لە ڕیزەکانیدا ڕەگی داکوتاوە، بەڵام ئەوان سەرلەنوێ دەیانەوێ بە ڕێگای ئایدلۆژیای یاسایی شڕۆڵەو درۆو دەڵەسە بڵاوبووەکانی نێو دیموکرات و سۆسیالیستە فەرەنسییەکاندا، حزب بەهەڵەدا ببەن.
بەچاوپۆشی لەوەی تا ئێستا پەرەیانپێداوەو زۆر هەڵەیە لەبارەی ئەوەی ناویان لێناوە دابەشکردن، دەیانەوێ بیکەن بە چمکی سەرەکییو بەزەقی پیشانی بدەن.
دابەشکردنی شتی بەکاربردن لەهەموو سەردەمێکدا، تەنها ئەنجامی دابەشکردنی خودی مەرجەکانی بەرهەمهێنانە. بەڵام دابەشکردنی ئەمەی دواییان، ڕێک، مۆرکی خودی شێوازی بەرهەمهێنان دەردەبڕێ. بۆ نموونە، شێوازی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری لەسەرئەوەی کە مەرجەکانی بەرهەمهێنانی ماددی بەشێوەی موڵکایەتی سەرمایە و زەمین ڕاگیربووە، بەدەستی کارگەرانەوە نییە، کەچی زۆربەی خەڵک هیچیان نییە جگە لە مەرجی شەخسی بۆ بەرهەمهێنان-هێزی کار. ئەگەر توخمەکانی بەرهەمهێنان کە بەو شێوەیە دابەشکراوە، ئەوا دابەشکردنی هەنووکەیی شتەکانی بەرهەمهێنان لەخۆیەوە هەڵدەقووڵێ. ئەگەر مەرجەکانی بەرهەمهێنانی ماددی بوو بە موڵکایەتی گشتی خودی کرێکارەکان، دابەشکردنی شتەکانی بەکاربردن وەک ئێستا دەگۆڕێ. سۆسیالیزمی عەوام(ولێوەوە بەشێک لە دیموکراتەکان)لە ئابووریستە بۆرژواکانەوە خووی ڕەچاوکردنی دابەشکردن و کۆڵینەوەی، وەک مەسەلەیەکی سەربەخۆ لە شێوازی بەرهەمهێنان وەرگرتووەو لەپاشاندا خووی وێناکردنی سۆسیالیزم، وەک بڵێی سۆسیالیزم، لەبنەمادا، بەدەوری کێشەکانی

دابەشکردن دەسووڕێ. پاش ئەوەی پەیوەندییە ڕاستەکان دەمێکە ڕوونکرانەوە، ئیتر گەڕانەوە بۆ دواوەوە، سوودی چییە؟

٤- ((دەبێ رزگاری کار، بەرهەمی چینی کرێکار بێ کە لەهەمبەریدا هەموو چینەکانیتر تەنها بارستەیەکی کۆنەپەرەستن))
دێڕی یەکەم لە پێشەکی دەستووری ئینتەرناسیونال وەرگیراوە، بەڵام بە داڕشتنیکی((چاککراوەوە)) هاتووە. لە پێشەکی دەستووردا بەم جۆرە نووسراوە: ((دەبێ رزگاری چینی کرێکار کردەوەی خودی کرێکاران بێ))، بەڵام ئایا لێرەدا((چینی کرێکار))دەبینێ چ ئەرکێکی لەئەستۆیە بۆ رزگاری؟-((کار))؟ ئەگەر دەتوانی، فەرموو لێی تێ بگە .
لەبەرامبەردا، ڕستەی خستنەپاڵی لێکدەرمان پێ دەڵێن کە لە قووڵایی سەرچاوەکانی لاسال وەرگیراون: (((چینی کرێکار) کە هەموو چینەکانیتر لە ئاستیدا هیچ پێکناهێنن، تەنها بارستەیەکی کۆنەپەرەست نەبێ)), لە مانیفێستی کۆمونیستیدا هاتووە: (لە ناو هەموو ئەو چینانەدا کە ئێستا ڕاستەوخۆ بەرەنگاری بۆرژوا بوونەتەوە، تەنها یەک چینیان بەڕاستی شۆڕشگێرە کە ئەویش چینی پرۆلیتارە. هەموو چینەکانیتر لەگەڵ پەرەسەندنی پیشەسازیی گەورەدا دەڕووخێن و لەناو دەچن، بەڵام بەپێچەوانەی ئەمەوە، پرۆلیتاریا بەروبووی تایبەتی پیشەسازییە).
بەو شێوەیە لەو پەرەگرافەدا تەماشای بۆرژوازی دەکرێ-وەک هۆی پیشەسازی گەورە-وەک چینێکی شۆڕشگێر بە نیسبەت دەرەبەگ وتوێژە ناوەندەکان کە دەیانەوێ هەموو ئەو ناوەندە کۆمەڵایەتییە کە لە شێوازی بەرهەمهێنانی کۆن ماوەتەوە، بۆ خۆیان بپارێزن. کەواتە دەرەبەگەکان و توێژە ناوەندەکان لەگەڵ بۆرژوازی، بارستەیەکی کۆنەپەرەستن نین.
لەلایەکی ترەوە، دەبینین پرۆلیتاریا بەنیسبەت بۆرژوازییەوە، شۆڕشگێڕە، چونکە لەسەر بنەمای پیشەسازی گەورە پەروەردە، گەشەو گەورە بوو، مەبەستی ئەوەیە، مۆرکی سەرمایەداری لەسەر ئەو بەرهەمهێنانە کە بۆرژوازی دەیەوێ نەمری بکا، دامالێ. بەڵام((مانیفێستی کۆمونیستی))ئەمەیش دەخاتە پاڵی و دەڵێ:(((توێژە ناوەندەکان)) لەچەشنێکی شۆڕشگێر دەجوولێنەوە((چونکە دەزانن بەو نزیکانەدا دەچنە ڕیزی پرۆلیتاریاوە)).
لەلایەکی ترەوە، تێکەڵوپێکەڵکردنە، لەبارەی توێژە ناوەندەکان بگوترێ، ئەوانە لەگەڵ بۆرژوازی و دەرەبەگەکاندا یەک(بارستەی کۆنەپەرەست))پێکدەهێنن بەنیسبەت پرۆلیتاریاوە.
لەکاتی دوا هەڵبژاردنەکاندا، ئایا بە پیشەیی و پیشەسازییە بچوکەکان...هتدو جووتیاران گوترا: (ئێوە لەگەڵ بۆرژواو دەرەبەگەکاندا تەنها بارستاییەکی کۆنەپەرەستن بەنیسبەت ئێمەوە، پێکدەهێنن))؟
لاسال، ((مانیفێستی کۆمونیستی))لەبەربوو، وەک چۆن لایەنگرە متمانەدارەکانی، نووسراوە پیرۆزەکانی لەبەربوو. ئەگەر((مانیفێستی کۆمونیستی))بەو شێوە شرۆڵەیە دەستکاری کردووە، ئەوا تەنها لەبەر ئەوە بووە، بیانوو بۆ هاوپەیمانییەکەی لەگەڵ دەرەبەگ و ملهوڕەکاندا لەدژی بۆرژوازی، بهێنێتەوە.

سـەرباری ئەو پەرەگـرافەی سـەرەوە، ئێسـتا ئەو ژێـری لاسـالییەش کە تێـدا هـاتووە، پێـدەچێ بە چەسـپاندن، پێوەوەیـان چەسـپاندووەو بە هـیچ شـێوەیەک بەو ئاماژەکردنە(نایـابە) کە بەشـێوەیەکی ناشرین لە دەستووری ئینتەرناسیونالەوە وەریانگرتووە، پەیوەندی نییە.
بەو شێوەیە ئێمە خۆمان لەبەردەم پڕاوییدا دەبینینەوە، لە ڕاستیدا، پڕڕوییەکە قەت بەڕێز بسمارک نارەحەت ناکا؛ لەبەرامبەر توندییەک لەو توندییە هەرزانانە کە مارا بەرلین پێوەی ناسراو بوو.

٥- ((چینی کرێکار، یەکەم کار بۆ رزگاری خۆی دەکا لە چوارچێوەی دەوڵەتە نەتەوەییەکەی ئێستایدا، و باش ئاگادارە بەوەی، بەرئەنجامی پێویست بۆ ڕەنجەکانی کەوا کرێکارانی هەموو وڵاتە شارستانییەکان تێدا بەشداری دەکەن، دەبن بە مایەی برایەتی گەلانی جیهان)).
بەپێچەوانەی((مانیفێسـتی کۆمونیسـتی)) و هەمـوو سۆسـیالیزمی ڕابـردوو، لاسـال لە تەسـکبینترین بۆچوونی نەتەوایەتییەوە، بزووتنەوەی کرێکاری دەبینی. ئەوەتە، لەم بوارەدا، شـوێنپێی هەڵدەگرن، پاش ئەوەی ئینتەرناسیونال کاری لەبەرچتوی ئەنجامدا!
جگە لە مانیفێست، بۆ ئەوەی چینی کرێکار بتوانێ بەگشـتی خەبـات بکـا، دەبـێ خـۆی وەک چینێک ڕێکبخـاو ڕێک، وەڵاتەکەی گۆڕەپـانی ڕاسـتەوخۆی خەبـاتەکەیە. هەر بـۆیە، خەبـاتە چینـایەتییەکەی، نەتەوەیـی بـوو، بەڵام نەک وەک نـاوەڕوک، بەڵکـو وەک لە((مانیفێسـتی کۆمونیسـتی))هاتووە((وەک شـێوە)). بەڵام((چوارچێوەی دەوڵەتی نەتەوەیی ئێسـتایدا))، بـۆ نمـوونە چوارچێوەی ئیمپراتۆرییەتی ئەڵمانیایە، کە بەهەمان شێوە لە ئاستی ئابووریدا، دەچێتە ناو((چوارچێوەی))بـازاڕی جیهـانییەوەو، لە ئاستی سیاسییدا دەچێتە ناو((چوارچێوەی))سیسـتێمی وەڵاتـانەوە. ئەگەر بەڕێکەوت یەکەم بازرگـان ببینی، دەزانێ بازرگانی ئەڵمانی لەهەمان کاتدا، بازرگانییەکی دەرەکییە، و گەورەیـی بەڕێـز بسـمارک لەوەدایە، جۆرێکی دیاریکراو لە سیاسەتی جیهانی پەیڕەوکردووە.
جا پارتی کرێکارانی ئەڵمانی، ئینتەرناسیونالیستییەکەی بۆ چ ئاستێک کورتدەکات؟ لەسەر تێگەیشتنی ئەوەی کە بەرئەنجامی ڕەنجەکانی، دەبێتە مایەی((برایەتی گەلانی جیهان)). ئەم ڕسـتەیە لە کۆمەڵەی ئاشتیو ئازادی بۆرژوازی وەرگیراوەو مەبەستیشی، ئەوەیە، واتایەک بدا، یەکسان بێ لەگەڵ برایەتی جیهـانی چینـی کرێکـار لە حەبـاتی هـاوبەش دژی چینـی دەسـەڵاتدارەکان وحکومەتەکانی، بەڵام ئێمە یەک ووشـەمان بەرچاونـاکەوێ لەبـارەی ئەرکە ئینتەرناسیونالیسـتییەکانی چینـی کرێکـاری ئەڵمـانی! ئەمە هەموو پێشنیارەکانیانە بۆ چینی کرێکار تا لە دژ بۆرژوازییەکەی خۆیدا ڕاوەستێ کە برایەتییان لەگەڵـدا سـازداوە لە دژی بـۆرژوازی هەمـوو وەڵاتەکـانیترو بـۆ بەرهەڵسـتیکردنی سیاسـەتی بەڕێـز بیسمارک کە لەسەر پیلانگێڕی نێودەوڵەتی ڕاوەستاوە!
هەروایشـــە، خولیـــایی بەرنـــامەکە بـــۆ ئینتەرناســـیونالیزم زۆر لە خـــوارەوەترە لە خولیـــایی ئینتەرناسیونالیسـتی حیزبـی بازرگـانی ئـازاد. ئەم حیزبەش دەڵـێ، کە سـەرئەنجامی کارەکـانی دەبـێ بە((برایەتی گەلانی جیهان))، بەڵام لەلانی کەمەوە شتێک دەکا بۆ بەجیهانیکردنی بازرگانی و هەرگیز بەوەش بەس ناکا کە هەموو گەلان بازرگانی لەگەڵ وەڵاتەکەی دەکەن.

له هیچ بارودۆخێکدا چالاکی جیهانی چینی کرێکاری وەڵاتە جیاجیاکان، لەسەر بوونی((کۆمەڵەی کارگەرانی جیهانی)) ڕانەوەستاوە. ئەم ڕێکخستنە تەنها یەکەم هەوڵدان بوو بۆ ئەوەی ئامێرێکی ناوەندی بەم کارە بدا، هەوڵدانێک بوو، سەرئەنجامێکی وای بەدەستەوەدا کە هەرگیز ناسڕێنەوە، ئەوەش بە هۆی ئەو تەکاندانەی بڵاویکردەوە، بەڵام لەپاش ڕوخاندنی کۆمۆنەی پاریسدا، چیتر نەدەکرا بەشێوە مێژووییە سەرەتاییەکەیدا، بەو کارە هەستێ.
ڕۆژنامەکەی بیسمارک(نۆرددۆیتشە)زۆر لەسەر هەق بوو کاتێ بۆ ڕەزامەندی خاوەنەکەی ڕایگەیاند کە پارتی کرێکارانی ئەڵمانیا لە بەرنامە نوێیەکەیدا، خولیایی ئینتەرناسیونالیستی بەجێهێشتووە.

٢

بە دەستپێکردن لەم بیروباوەڕانە، پارتی کرێکارانی ئەڵمانی بەهەموو کەرەستەیەکی یاساییدا هەوڵدەدا بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی ئازاد و کۆمەڵگەی سۆسیالیستی؛ لابردنی سیستێمی کرێ بە یاسای کرێی پۆڵایین- و - لەناوبردنی هەموو شێوەکانی چەوسانەوەو لەناوبردنی هەموو نایەکسانییەکی کۆمەڵایەتی و سیاسی.

من لەپاشاندا دەگەڕێمەوە بۆ باسکردن لەبارەی دەوڵەتی ((ئازاد)).

کەواتە، لەدوارۆژدا دەبێ پارتی کرێکارانی ئەڵمانیا بڕوا بە(یاسای))لاساڵی((پۆڵایین))بکەن! وبۆ ئەوەی وون نەبێ، قسەی حەلەق و مەلەق دەکەن لەبارەی((لابردنی سیستێمی کرێ(دەبوایە بیانگوتایە: سیستێمی کاری کرێگرتە)بە یاسای کرێی پۆڵایین)). هەڵبەت، ئەگەر من کاری کرێگرتە لاببەم، سرووشتییە کە یاساکانیشی لادەبەم، جا ئەو یاسانە لە((پۆڵا))بن یا لە ئیسفەنج. بەڵام خەباتی لاسال لەدژی کاری کرێگرتە خەریکە تەنها لەدەوری ئەم بەناو یاسایە دەسووڕێتەوە. هەر بۆیە، لەپێناو سەلماندنی ئەوەی کە زێکتەکەی لاسال سەرکەوتنی بەدەستهێناوە، دەبێ((سیستێمی کرێ لەگەل یاسای کرێ ئاسنینەکەی))لاببرێ، نەک بەبێ وی.
لەم((یاسای کرێی پۆڵایینە))، هیچی بە لاسالەوە پەیوەندی نییە، تەنها ووشە((پۆلایین))نەبێ کە لە((یاسا نەمرە پۆلایینە گەورەکان))کە غۆتە لە شیعری((ئیلاهییات))دا باسی دەکا. ووشەی ((پۆڵایین))وەک ئیمزایەکە، ئیماندارە ڕاستەقینەکان یەکتری پێ دەناسنەوە. ئەگەر یاساکە بە ئیمزاکەی لاسالەوە قبوولکرد، واتە بەو مانایە خۆی مەبەستییەتی، ئەو کاتە دەبێ بە بەڵگەکانییەوە قبووڵ بکەم. ئینجا بەڵگەکانی چین؟ وەک لانغە لەپاش مەرگی لاسال بە ماوەیەکی کورت، پیشانیدا: تیئۆی دانیشتوانی مالتۆسە(خودی لانغەش بڕوای پێدەکات).بەڵام ئەگەر ئەم تیئۆرییە درووست بێ، ئەوا

هەرگیز ناتوانم یاساکە هەڵەوەشێنمەوە، گەر سەدجاریش کاریکرێگرتەش هەڵبوەشێنمەوە، چونکە ئەو کاتە یاساکە تەنها سیستێمی کاریکرێگرتە ناگرێتەوە و بەس، بەڵکو دەسەڵاتداریتی بەسەر هەموو سیستێمی کۆمەڵایەتی دەکا. ئەوە پتر لە پەنجا ساڵە، ئابووریستەکان هەوڵدەدەن، رێکوڕەوان بەپشتبەستن بەو تیئۆرییە، بیسەلمێنن کە سۆسیالیزم، بەحوکمی سرۆشت، پێناکرێت هەژاری هەڵوەشێنێتەوە، بەڵکو دەتوانێ تەنها گشتی و بە یەکسانی بەسەر کۆمەڵگە دابەشی بکا!
بەڵام هەموو ئەوانە، کێشەی سەرەکی نییە. بە گشت چاوپۆشینێک بۆ هەڵەی لاسال لە تێگەیشتنی یاساکە، پاشگەزبوونە بەڕاستی تورەکەڕەکە لەمەدایە:
لەو کاتەوە لاساڵ مردووە، ئەو تێگەیشتنە زانستییە لەناو حزبەکەمان بڵاوبووەوە کە دەڵێ، کرێی کار ئەوە نییە وەک دەردەکەوێت، واتە، بەها- یان نرخی- کار، بەڵکو تەنها فۆرمێکی دەمامەکدارە بۆ بەها-یا نرخ-ی هێزی کار. ئا بەم شێوەیە بەجارێک تێگەیشتنی بۆرژوازی لەبارەی کرێی کار فڕێدرا و لەمان کاتیشدا هەموو ئەو ڕەخنانە کە لە ڕابردوودا ئاراستەو ڕوون و ئاشکرابوو کە کرێکاری کرێگرتە تەنها ئەو مۆڵەتەی هەیە بۆ بژێوی خۆی کاربکات، واتە بژێ، تا ئەو ڕادەیە بەخۆڕایی هەندێ کات بۆ سەرمایەداران کاربکات(هەر وا بۆ شەریکەکانی لە دەستکەوتنی زێدەبایی)؛ کە هەموو سیستێمی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری تەنها بەدەوری ئەوەدا دەسووڕێتەوە، ماوەی ئەو کارە بەخۆڕاییە لە ڕۆژی کاردا درێژبکاتەوە یان بەرهەمهێنای کار زیادبکا، واتە ڕەنجدانێکی زیاتر لەلایەن هێزی کارەوە...هتد؛ ولەدواییدا سیستێمی کاری کرێگرتە، سیستێمی کۆیلایەتییە، کۆیلایەتییەکە کە چەندی هێزی بەرهەمهێنەری کاری کۆمەڵایەتی گەشەبکا، ئەویش بەقەت وی سەخت و دژوار دەبێ، کرێکارەکانیش چ کرێیەکی باش یا خراپ وەرگرن. پاش ئەوەی ئەم تێگەیشتنە ڕۆژ لەدوای ڕۆژ لەناو حزبەکەمان زیاتر بڵاودەبووەوە، مرۆڤ بۆ دۆگماکەی لاسال دەگەڕایەوە، لەکاتێکدا دەبوایە بزانن کە لاسال نەیدەزانی کرێی کار چییەو وەک ئابووریستە بۆرژواکان پێی وابوو کە ڕەواڵەتی شت، دەقاودەق خودی شتەکەیە.
چما کۆیلەکان ئەو کاتە شۆڕش دەکەن، کاتێ نهێنی کۆیلەبوونیان تێدەگەن وکۆیلەیەک کە لەناو تێڕوانینە ڕزۆکەکاندا دەبینێتەوە لە لەسەر بەرنامەی شۆڕش دەنووسێ: دەبێ کۆیلایەتی هەڵوەشێتەوە، چونکە بەخێوکردنی کۆیلە لە چوارچێوەی سیستێمی کۆیلایەتی ناتوانێ سنووری دیاریکراوی بەرزاییەکی نەوی تێپەڕێنێت!
تەنها ئەو ڕاستییە کە نوێنەرانی حزبەکەمان توانایان هەبوو، تاوانێکی ئەوەندە ترسناک لەسەر ئەو تێگەیشتنە بەرفراوانەی نێو جەماوەری حزبمان بکەن، دەیسەلمێنێ بە چ خەتابارییەکی تاوانبارو بێ ویژدانییکەوە هەستاون بە داڕشتنی ئەم بەرنامە سازشکارییە !
لەبری ئەو داڕشتنە تەماوەییە کە بەم پەرەگرافە تەواودەبێ: ((لەناوبردنی هەموو نایەکسانییەکی کۆمەڵایەتیو سیاسی))، دەبوایە بیانگوتبا لەگەل هەڵوەشاندنی جیاوازییە چینایەتییەکاندا، هەموو ئەو جیاوازییە کۆمەڵایەتی وسیاسییانە کە لەوەوە سەرچاوەی گرتووە لە خودی خۆیانەوە لەناودەچن.

((لەپێناو زەمینەخۆشکردن بۆ چارەسەرکردنی کێشە کۆمەڵایەتییەکاندا، پارتی کرێکارانی ئەڵمانیا داوادەکا، هەرەوەزی بەرهەمهێنەرانە بە کۆمەکی دەوڵەت و
لەژێر چاودێری دیموکراسییانەی گەلی کارگەردا، دابمەزرێ. دەبێ دامەزراندنی هەرەوەزی بەرهەمهێنەرەکان لەبواری پیشەسازیو گشتوکاڵی بەو بەرفرەوانییەدا بێ کە لێوەوەی ڕێکخستنی سۆسیالیستی بۆ کارکردنی گشتی درووست ببێ.))
پاش((یاسای کرێی پۆلایین)ی لاسال، کە ترياقی پێغەمبەرانە! بە خۆشیان هەڵدەستن بە شێوەیەکی شایستە بە((ڕێگاخۆشکردن))بۆ ئەم ترياقە.
لە جیاتی خەباتی چینایەتی باڵادەست، دێرگەلێک کە شایەنی ڕۆژنامەوانێکی خراپە وەک((زەمینەخۆشکردن)) بۆ((چارەسەرکردنی)) ((کێشە کۆمەڵایەتییەکان))مان بۆ بڵاودەکەنەوە. لەبری ئەوەی((ڕێکخستنی سۆسیالیستی کاری گشتی)) لە دەرئەنجامی کۆڕینی شۆڕشگێڕانەی کۆمەڵگەوە بێتەکایەوە، بە((کۆمەکی دەوڵەت))ەوە دەێتەکایەوە، لەم کۆمەکە کە دەوڵەت بە کۆمەڵە بەرهەمهێنەرەکان دەیداو ڕێک بەخۆی((درووستیان)) دەکا، نەک کرێکاران. تەنها لاسال بە بوغرایی و خەیاڵی خۆی دەتوانێ بڕوا بەوە بکا کە دەکرێ، بەڕێگای کۆمەکی دەوڵەتەوە، بەهەمان ئەو سانایییەی هێڵی شەمەندنەفەری نوێ دروستدەکرێ، کۆمەڵگەی نوێ دادەمەزرێنێ !
لەبەر(پاشماوەی)هەستی حەیادا، ((کۆمەکی دەوڵەت))لەژێر چاودێری دیموکراسیانەی ((گەلی کارگەر))دا دادەنێن.
یەکەم، زۆربەی((گەلی کارگەر))لە ئەڵمانیا لە جووتیاران پێکهاتوون نەک لە پرۆلیتارییەکان.
دووهەم، ووشەی((دیموکراسی))بە ئەڵمانی واتە((دەسەڵاتی گەل)). لەم حاڵەتەدا واتای((چاودێری گەلی کارگەر بەڕێگای دەسەڵاتی گەل))مانای چییە؟ و بەتایبەتی بۆ گەلێکی کارگەر کە ئەم داواکارییە پێشکەش بە دەوڵەت دەکا و لە دواییدا دانداەنێ بەوەی کە دەسەڵات ناگرێتە دەست و هێشتا بەوەش نەگەیشتووە، دەسەڵاتدارییەتی بکا!
لێرەدا، هیچ پێویست ناکا باسی ئەو ڕەخنەیە بکەین لەو وەسبە کە بوغس لە سەردەمی(لویس فیلیب)دا، بە پێچەوانەو لە دژی سۆسیالیستە فەرەنسییەکان بوو و لەلایەن کرێکارە کۆنەپەرەستەکانی(لاتیلیە)پشتیوانی لێ کرا. کارەساتە گەورەکە لەوەدا نییە کە ئەم چارەسەرە سەرسووڕهێنەرە دەگمەنە، لە بەرنامەکە هاتووە، بەڵکو ئەو پاشگەزبوونەوە گشتییەیە لە تێگەیشتنی بزووتنەوەی چینایەتییەوە بۆ تێگەیشتنی بزووتنەوەیەکی دوورەپەرێزایەتی.
کاتێ کارگاران هەوڵدەدەن بۆ ئامادەکرنی مەرجەکانی بەرهەمهێنانی هەرەوەزی لەسەر ئاستی هەموو کۆمەڵگە و لەسەرەتادا لە سەر ئاستی نیشتمانی لە وەڵاتەکەیان، برەخسێنن، ئەوە تەنها مانای ئەوەیە، لەپێناو بەرپاکردنی وەرچەرخان لە مەرجەکانی بەرهەمهێنانی ئێستایاندا خەباتدەکەن. ئەمەش هیچ پەیوەندی بە دامەزراندنی کۆمەڵەی هەرەوەزی بە کۆمەکی دەوڵەتەوە نییە! بەڵام ئەوەی

پەیوەندی بە کۆمەڵە هەرەوەزییەکانی ئێستاوە هەیە، ئەوا بەهاکەیان تەنها بەقەت سەربەخۆییەکەیانە لە دەوڵەت و بەرهەمی خودی کرێکاران بێ و لە لایەن حکومەت و بۆرژوازییەوە نەپارێزرێ.

٤

ئێستا ئیتر باسی بەشە دیموکراسییەکەی دەکەم :

ا–((بنەمای ئازادی دەوڵەت))

A– یەکەم: بەپێی ئەوەی لە کەرتی دووهەمدا هاتووە، پارتی کرێکارانی ئەڵمانی هەوڵدەدا بۆ جێبەجێکردنی ((دەوڵەتی ئازاد)).
دەوڵەتی ئازاد_ ئەمە مانای چییە؟
هەرگیز ئامانجی ئەو کرێکارانە کە لە بیرتەسکی ژێردەستەیی و کەساسی رزگارییان بووە ئەوە نییە، دەوڵەت ئازاد بکەن. ((دەوڵەت))لە ڕایخی ئەڵمانیدا، خەریکە((ئازاد))ییەکەی وەک ڕووسیای لێ بێ. ئازادی ئەوەیە، دەوڵەت لە ئامێرێکەوە لە سەرەوەی کۆمەڵگەوە بگۆڕدرێ بۆ ئامێرێک بە تەواوەتی لە ژێر ڕکێفی ئەو کۆمەڵگەیەوە بێ و هەر لەمڕۆشماندا شێوەکانی ئازادی دەوڵەت زیاد یا کەم ئەوەندەیە، چەندی سنوور بۆ((ئازادی دەوڵەت))دادەنرێ .
پارتی کرێکارانی ئەڵمانیا_ لەلانی کەمەوە، ئەگەر ئەم بەرنامەیە هەڵبگرێ _، ئاستی نوقسانی تێگەیشتنی لە سۆسیالیزمان بۆ دەردەخا؛ لەبری ئەوەی کۆمەڵگەی ئێستا_ئەم بۆچوونە بۆ کۆمەڵگەکانی داهاتوویشدا درووستە_بە((بنچینەی))دەوڵەتی ئێستا دابنێ، (یان کۆمەڵگەی داهاتوو بە بنچینەی دەوڵەتی داهاتوو)دابنێ، بە پێچەوانەوە، دەوڵەت بە واقعێکی سەربەخۆ دادەنێ کە((بنچینەی ڕوحی و ئەخلاقی و ئازادی))ی تایبەتی خۆی هەیە .
ئەوجا بەرنامەکە بە شێوەیەکی شڕ ووشەی ((دەوڵەتی ئیمڕۆ)) و((کۆمەڵگەی ئیمڕۆ))بەکاردەهێنێ و هەروا بە هەڵە و زبریش لەو دەوڵەتە تێگەیشتووە کە داخوازییەکانی بۆ پێشکەشدەکا!
((کۆمەڵگەی ئیمڕۆ))، کۆمەڵگە سەرمایەدارییە کە لە هەموو وەڵاتە شارستانییەکاندا بوونی هەیە و تا ئەم یا ئەو ڕادەیە لە توخمەکانی سەددە ناوەڕاستەکاندا پاکژ بووەو تا ئەم یا ئەو ڕادەیە تایبەتمەندییەکانی پەرەسەندنی مێژوویی لە هەر یەکێک لەو دەوڵەتانە ڕاستیکردووەتەوەو تا ئەم یا ئەو ڕادەیە گەشەیکردووە. بەڵام ((دەوڵەتی ئیمڕۆ))، بەپێچەوانەوە لەگەل سنوورەکاندا دەگۆڕێ. لە ئیمپراتۆرییەتی بڕووسی–ئەڵمانیا شێوەیەکی ترە لەوەی سویسرا، لە ئینگلستانیشدا جیاوازە لەوەی لە ئایالاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا هەیە. کەواتە((دەوڵەتی ئیمڕۆ)) تەنها خەیاڵێکە لە خەیاڵەکان .

لەگەل ئەوەشـدا، دەولەتە جیاجیاکـانی وەلاتە شارسـتانییەکان، سـەرەڕای فـۆرمە جیاوازەکانیـان، هەموویـان مـۆرکێکی هاوبەشـیان هەیە، ئەوەش ئەوەیە لەسـەرزەمینی کـۆمەڵگەی بـۆرژوازی هاوچەرخـدا دامەزراون کە تـا ئەم یـا ئەو ڕادەیە گەشـەی سـەرمایەداریان کـردووە. لەبەر ئەوەیە لەهەندێ خەسلەتی کاکڵەیدا هاوبەشن. ئێمە بەم مانایە، دەتوانین لەبارەی((دەوڵەتی ئیمڕۆ)) بدوێیین، بە پێچەوانەی دەوڵەتی دوارۆژ کە ڕەگەکەی ئێستایدا کۆمەڵگەی بۆرژوازییەو لەنێودەچێ.
پاشان ئەم پرسیارە دادەنرێ: چ گۆڕانکارییەک بەدیدێ لەسەر دەوڵەت لە کۆمەڵگەی کۆمونیستی؟ بە ووشەیەکی تر: چ ئەرکێکی کۆمەلایەتی هاوشێوەی ئەرکی ئێستای دەوڵەت لە کۆمەڵگەی کۆمونیستی دەمینێتەوە؟ تەنها زانست دەتوانێ وەلام بەم پرسیارە بداتەوەو کێشەکە بە قەت بازدانی کێچ بۆ پێشەوە نابەین ئەگەر بە هەزار شێوە ووشەی((گەل)) لەگەل ووشەی ((دەوڵەت))گۆبکەینەوە .
لەنێـوان کـۆمەڵگەی سـەرمایەداری و کـۆمەڵگەی کۆمونیسـتی، قۆنـاغی گـۆڕینی کـۆمەڵگەی سـەرمایەداری بە شـێوەیەکی شۆڕشـگێڕانە بـۆ کـۆمەڵگەی کۆمونیسـتی هەیە. ئەم قۆنـاغە، قۆنـاغی گواستنەوەیەکی سیاسی بۆ دەگونجێ کە دەوڵەتەکەی ناکرێ شتێکی تر بێ جگە لە دکتاتۆرییەتی شۆڕشگێڕانەی پرۆلیتاریا.
بەلام بەرنـامەکە نە بـاس لە مەسـەلەی ئەم دکتـاتۆرییەتە دەکـاو نەلەسرووشـتی دەوڵەتـی داهـاتووی کۆمەڵگەی کۆمونیستی.
داخوازییە سیاسییەکانی بەرنامەکە هەر دووبارەکردنەوەی هەمان ئەو داخوازییە دیموکراسییەیانەیە کە هەمـوو کەس دەیزانـێ: دەنگدانی گشـتی، یاسـادانانی ڕاسـتەوخۆ، مافەکـانی گەل، چەکدارکردنی گەل...هتد ئەم داخوازییانەش تەنها دەنگدانەوەی حیزبی گەلی بۆرژوازیە بەناوی کۆمەڵەی ئاشتی و ئازادی. هەموو ئەو داخوازیانەش بە قەت ئەوەی سنووری فەنتازیا تێنەپەڕێنن، جێبەجێکراون. بەلام ئەو دەوڵەتەی کە جێبەجێیانی کردووە لە ناو سنووری دەوڵەتی ئەڵمانیادا نییە، بەڵکو لە سویسـراو ئەیـالاتە یەکگرتووەکـانی ئەمریکادا...هتـد ئەم جـۆرە((دەوڵەتی دوارۆژ))، سـەرەڕای ئەوەی لە دەرەوەی((چوارچێوەی))ئەڵمانیایە، هەر دەوڵەتی ئێستایە.
بەلام ئەوانە یەک شـتیان لەبیرچـووە. لەبەر ئەوەی حیزبـی کرێکـارانی ئەڵمانیـا بە ڕوونـی و ڕاستگۆییەوە ڕایدەگەیەنێ کە لە ناو ((دەوڵەتی نەتەوەیی ئیمڕۆدا)) ودەوڵەتە تایبەتییەکەیدا کاردەکا، واتە ئیمپراتۆرییەتی بڕووسی-ئەڵمانیا، دەنا زۆربەی داخوازییەکانی، شرۆڵەبوون، چونکە مرۆڤ ئەو کاتە داواکاری پێشکەش دەکا، کاتێ ئەو شتانەی نییە،_کەواتە دەبوایە ئەم خاڵە سەرەکییە قەت لەبیر نەکردبا، مەبەسـتم هەمـوو ئەو شـتە جوانـانە کە پێویسـتی بە داننـانە بەوەی نـاوی دەسـەلاتدارییەتی گەلەو تەنها لە کۆمارێکی دیموکراسی شوێنی دەبێتەوە.
لەبەر ئەوەی ئەوانە بە گوێرەی پێویست ئازادییەتیان نەبوو_ دەستیان خۆشبێت، چونکە بـارودۆخەکە پێویستی بە ووریایی هەیە_ داوای کۆماری دیموکراسی بکەن، وەک چۆن کرێکارە فەرەنسییەکان لە سەردەمی لویس فیلیب و لوبس بۆنابەرتدا، بە بەرنامەوە ئەنجامیاندا، بۆیە لەو کاتەشدا نەدەبوو پەنا بۆ ئەم فێڵە ببەن کە نە فێڵێکی ((شەریفە)) و نە لێوەشاوەیە، واتە داواکاری شتگەلێ کە هیچ مانایان

نیـیه تەنهـا لە کۆمـارێکی دیموکراسـی نەبـێ و ئەو داخوازییـانەش لە دەوڵەتێـک دەکەن کە تەنهـا ملهۆڕییەکی سەربازییە کە بە شێوەیەکی بیرۆکراتی درووستکراوەو بە ڕێگای پۆلیسیانە پارێزراوەو بە شکڵی پەرلەمانی سوورووسپیکراوەو تێکەڵە بە توخمگەلی دەرەبەگایەتییەوە؛ ولە هەمان کاتیشدا لە ژێر کـارتێکردنی بـۆرژوازییە. هەروا سـەرباری ئەوانە، نەدەبـوو بەو شـێوە بەڕێـزو حـورمەتییەوە، قەنـاعەت بەم شـێوە دەوڵەت بـکەن، کە دەیـانەوێ بە ((ئـامرازگەلی شـەرعییانە)) وە شـتگەلێکی هاوچەشنیان لێ دەستبکەوێ!

تەنانەت خودی دیموکراسی شڕۆڵە کە بەهەشتەی سەرزەمینی لە کۆمارێکی دیموکراسی دەبینێ و پێیـان وانیە، خەبـاتی چینـایەتی دەبـێ چارەسـەرێکی بـۆ بدۆزێتەوە بە هێزی چەک لە سێبەری ئەم شێوە دەوڵەتە کە باسمان کرد لە کۆمەڵگەی بۆرژوازی، تەنانەت خودی ئەم دیموکراسییەش زۆر لەم دیموکراسییە بەرتەسکراوە بەرزترە کە لە چوارچێوەی ئەوەی پۆلیس ڕێگەی پێدەدا و ئەوەی لۆژیک یاساغی دەکا.

جا ئەگەر مرۆڤ بە کردەوە لە ووشەی ((دەوڵەت))، دامودەزگای حکومەتی تێبکات یا دەوڵەت وەک پێکهـاتەیەک کە بە هـۆی دابەشـکردنی کـار، ئـامێرێکی تایبەتمەنـدو جـودا لە کـۆمەڵگەیە، ئەوا لەم ووشانەی خوارەوە ڕووندەبێتەوە: ((حیزبی کرێکارانی ئەڵمانی داوای ئەوە دەکات: بنچینەی ئابووری دەوڵەت بریتی بێ لە باج وەرگرتنی یەکگرتووی ڕووەو هەڵکشان لەسەر داهات)) ..هتد...باجوەرگرتن هیچی تر نییە، غەیری بنچینەی ئابووریی بۆ ئامێری حکومەت. ئەم داخوازییە تا ڕادەیەک لە دەوڵەتی دواڕۆژ کە لە سویسرادا هەیە، جێبەجێکراوە؛ پێشـمەرجی بـاجوەرگرتن لەسـەر داهـات، پێویسـتی بە سەرچاوەی داهاتە کە بە قەت جیاوازی چینە کۆمەڵایەتییەکان، جیاوازن، واتە پێویستی بە کۆمەڵگەی بۆرژوازی هەیە. کەواتە پێویستی بە سەرسوورهێنان ناکا ئەگەر بانگەوازکەرانی ڕیفۆمکاری دارایی لە لیڤرپول-کۆمەڵی بۆرجوازین و لە سەری سەریانەوە براکەی گلادستون- هەمـان ئەو داخوازییـانە دارشتووە کە لە بەرنامەکەدا هەیە .

B- ((پارتی کرێکارانی ئەڵمانیا داوادەکا، بنچینەی ڕوحی و ڕەوشتی دەوڵەت بریتی بێت لە:

١- پەروەردەی گەلێتی گشتیو یەکسان بۆ هەموو بە ڕێگای دەوڵەتەوە. سەپاندنی چوونە قوتابخانەو فێربوون بە خۆڕایی.))

پەروەردەی گەلێتی(شەعبی)یەکسـان بـۆ هەمـوو؟ مەبەسـتیان چیـیە لەو ووشـانە؟ ئایـا پێیـان وایە پەروەدرە لە کـۆمەڵگەی ئێستادا(مەبەسـتێکی تریـان نیـیە، چـگە لەم کـۆمەڵگەیە)دەکرێ بـۆ هەمـوو چینەکان یەکسان بێ؟ یان دەیانەوێ چینەکانی باڵا بە زەبر، ئەم جۆرە پەروەردە بێلافە وەربگرن، واتە قوتابخانەی گەلێتی کە تەنها نەک لە گەل بارودۆخی ئابووری کرێکارە کرێگرتەکان دەگونجێ، بەڵکو هەروا لەگەل بارودۆخی ئابووری جووتیارەکانیشدا دەگونجێ؟

((بەناچارکردنی چوونە قوتابخانە. پەروەردەی بە خۆڕایی)). داخوازی یەکەم تەنانەت لە ئەڵمانیاشدا هەیە، و دووهەمەکەیشـی، ئەوەی پەیوەسـتی بە قوتابخـانەی گەلێتییەوە هەیە، لە سویسرا و ئەیالاتە یەکگرتووەکـانی ئەمریکـادا هەیە. ئەگەر فێرکـاری لە دەزگاکـانی فێرکـردن لە دەزگاکـانی فێریـاری

دواناوەندی لە هەندێ ئەیالاتەکانی ئەیالاتە یەکگرنووەکاندا بە((خۆڕایی))ە، ئەوا بە کردەوە مانای ئەوەیە، چینە باڵاکان، خەرجی پەروەردەکردنەکەی لەو باجوەرگرتنە کە لە هەموو وەردەگیرێ، خەرجدەکا. بە لابەلایی دەڵێین مەسەلەکە هەمان شتە لەبارەی ((بە خۆڕاییکردنی دادوەری)) کە لە بەندی پێنجەم، بەشی ا، داواکراوە، لە هەموو شوێنێکدا. دادوەری سزادان، بەخۆڕاییە؛ بەڵام دەسەڵاتی دادوەری تسیڤیل، بەگشتی تا ڕادەیەک، هەموو ململانییەکان لەبارەی موڵکدارییەتی دەگرێتەوە، بۆیە بە تەواوی تا ڕادەیەک پەیوەستی بە چینە موڵکدارەکانەوە هەیە. ئایا پێشنیاری لەسەر دەکەی، بەدوای کێشەکانی لەسەر حیسابیماڵوموڵکی گەل بکەوێ؟

لەو پەرەگرافەدا لەبارەی قوتابخانەوە، دەبوایە لەلانی کەمەوە، داوای دامەزراندنی قوتابخانەی تەکنیکی((تیئۆری عەمەلی)) لە پەیوەند بە قوتابخانەی گەلی، بکەن.

ئەوەی زۆر ناپەسەند بێ، داواکاری ((پەروەردەی گەلی بە ڕێگای دەوڵەتەوە)) .

داڕشتنی یاسایەکی گشتی بۆ دیاریکردنی خەرجی قوتابخانە گەلییەکان ومامۆستای لێهاتوو، کەرەستەی فێرکاری ...هتد و چاودێری جێبەجێکردنی ئەم بڕیارە یاساییانە بە ڕێگای چاودێرانی دەوڵەوتەوە وەک لە ئەیالاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا ئەنجامدەدرێ، زۆر جیاوازە لەوەی دەوڵەت بکرێ بە پەروەردەکەری گەل!بەڵکو بە پێچەوانەوە، دەبێ قوتابخانە لە هەر کارتێکردنی میری و ئاینیدا دووربخرێتەوە. بێگومان، لە ئیمبراتۆرییەتی بروسی- ئەڵمانیا (هیچ کەس پەنا بۆ ئەم دەربازە پوچە نابا کاتێ باس لە ((دەوڵەتی دواڕۆژ)) دەکرێ: بینیمان مانای ئەوە چییە) دەبێ دەوڵەت بەخۆی زۆر بەتوندی لەلایەن گەلەوە پەروەردە بکرێ.

ئەرێ، سەرتاپای بەرنامەکە، سەرەڕای هەموو تەقەتەقە دیموکراسیانەکەی، پڕە لە بڕوای کەساسیانەی دەستەی لاسال بۆ دەوڵەت، یا لەوەی کە باشتر نییە، بڕوایان بە ئاجبایەتییەکانی دیموکراسی و، بگرە لەوەش زیاتر، بەرنامەیەکە بۆ سازشکاری لەنێوان ئەو دوو ڕەوتە و هەردووکیشیان لە سۆسیالیزمەوە دوورن.

((ئازادی زانست))- لەیەکێک لە پەرەگرافەکانی دەستووری برووسیا نووسراوە. ئەدی بۆچی لێرەشدا دەیبینین؟

((ئازادی ویژدان))! ئەگەر مەبەستیان ئەوە بێ، لەم ڕۆژانەدا درووشمە کۆنەکانی خەباتی کلتووری لیبرالیستەکان وەبیریان بهێنێتەوە، ئەوا تەنها بەم شێوەیە دەکرێ: دەبێ هەر کەسێک بۆی هەبێ پێداویستە ئاینی و جەستەییەکانی پڕبکاتەوە، بەبێ ئەوەی پۆلیس خۆی لەو بابەتانە تێگەڵ بکا. بەڵام دەبوو پارتی کرێکاران ئەم دەرفەتە بقۆزێتەوەو هوشیارییەکەی لەبارەی ((ئازادی ویژدان)) بۆرژوازی دەرببڕێ کەوا هیچیتر نییە جگە لە مۆڵەتدان بە هەموو شێوەیەکی ئازادی ویژدانی بیروڕای ئاینی و، بە پێچەوانەوە، دەبوایە زیاتر هەوڵ بدەن بۆ ڕزگارییبوون لە خەیاڵی ئاینی. بەڵام ئەوانە حەزناکەن ئاستی ((بۆرژوازی)) ببەزێنن.

من ئێستا وا دەگەمە کۆتاییەکەی، چونکە پاشکۆی بەرنامەکە بەشێک لە جەوهەرەکەی پێکناهێنی، بۆیە لێرەدا تێبینییەکانم تەنها بە کورتی دەردەبڕم :

٢-((ڕۆژی کاری سرووشتی)).
هیچ حزبێکی کرێکاری لە دنیا، داخوازییەکی ئاوا ناڕۆشن، داوانەکردووە، بەڵکو بەوردی ماوەی کاتی کارکردنی دیاریکردووە کە لە بارودۆخی دیاریکراودا بە ئاسایی زانیوە .

٣-((سنووردانان بۆ کاری ژنان و قەدەغەکردنی کارکردنی منداڵان))
دەبێ دیاریکردنی ڕۆژی کارکردن، سنووردانان بۆ کاری ژنانیش بگرێتەوە، چونکە پەیوەندی بە ماوەی کارکردن و پشوودانەوە هەیە...هتد، دەنا ئەم دیاریکردنە مانای ئەوە دەدا، کارکردنی ژنان، لەو کەرتە پیشەسازییانە کە زیانی بۆ تەندرووستی یا بەدڕەوشتیان دەکا لەبەر ئەوەی ژنن، قەدەغە بکرێت. ئەگەر مەبەستیان ئەوەیە، ئەوا دەبوایە واشیان بگوتابا.
((قەدەغەکردنی کارکردنی منداڵان))! لێرەدا زۆر پێویست بوو، تەمەن دیاری بکەن .
قەدەغەکردنی گشتی کاری منداڵان، لەگەڵ بوونی پیشەسازی گەورە ڕێک ناکەوێ، بۆیە تەنها هیوایەکی بەتاڵ و دوورە.
جێبەجێکردنی ئەم داخوازییە-ئەگەر بکرێ-، کارێکی کۆنەپەرەستانەیە، چونکە ئەگەر دیاریکردنێکی وورد بۆ ماوەی کار بە گوێرەی تەمەن و چارەسەرکارییەکانی تر بۆ پاراستنی منداڵان، دابین بکرێ، ئەوا پەیوەندی پێشوەختانەی کاری بەرهەمهێنەرانە لەگەڵ وانەکاندا، یەکێکە لە ئامرازەکانی گۆڕانکاری کۆمەڵگای ئێستایە.

٤- ((چاودێری فابریک، وەرشەو پیشەسازی نێوماڵ لەلایەن دەوڵەتەوە))
لە بەرامبەر دەوڵەتی بڕوسی-ئەڵمانیادا، دەبوایە داوابکەن، چاودێران، تەنها بەڕێگای دادگاوە لەسەرکار لاببرێن؛ هەر کرێکارێک دەتوانێ، چاودێران لەبەر ئەنجام نەدانی ئەرکەکانیان، ئاگاداری دادگا بکا؛ چاودێران دەبێ خاوەن بڕوانامەی بواری پزیشکی بن.

٥-((ڕێکخستنی کاری ناو زیندانەکان)).
ئەمە داخوازییەکی زۆر بچوکە لە بەرنامەی گشتی پارتیکی کرێکاری. بەهەر حاڵ، دەبوایە بە ڕوونی بگوتبا کە کرێکاران لە ترسی کێبڕکێدا، نایانەوێ تاوانبارانی مافی گشتی وەک ئاژەڵ مامەڵە بکرێن و لە تاقە ئامرازی چاکبوونەوەیان، بێ بەش نەکرێن، واتە لە کاری بەرهەمهێنەر. بە دڵنیاییەوە، ئەمە بچووکترین شتە کە لە سۆسیالیستەکان چاوەڕوان دەکرێ .

٦-((یاسایەکی بەکار لەبارەی بەرپرسیارییەتی))

دەبوایە مەبەستیان لەبارەی یاسایەکی((بەکار)) لەبارەی بەرپرسیارییەتی، ڕوون بکەنەوە.
هەروا تێبینییەکی سەرپێی: لە پەرەگرافی ڕۆژی کاری ئاسایی، بەشی یاسای فابریکەکان کە بەندە بە چارەسەری تەندەرووستی و خۆپاراستن لە کارەساتەکان...هتد، لەبیرکراوە.یاسای بەرپرسیارییەتی لە کاتی پێشێلکردنییدا، کارییپێدەکرێ. (بە کورتی، ئەو پاشکۆیەش بەشێوەیەکی زۆر خراپ دارێژراوە).

Dixi et salvavi animam meam*

لە مانگی چوار-تا سەرەتای ئایار ساڵی ١٨٧٥نووسیویەتی
بەگوێرەی دەستنووسە ئەڵمانییەکەی بڵاوکراوەتەوە
*واتە: گوتم خۆمم رزگارکرد .

Marx\Engels, Ausgewaehlte Werke,S382-402
Band IV, Dietz Verlag Berlin1978

کتێبخانەی سۆشیالیستی